

הבכורה הגדולה

שאינו משביע את רצונם של הכועלים ורק עולה לאדינה עשרות מיליונים לשנה

מה היא, בעצם, עבודת הרחק? האם זוהי עבודה ככל עבודה אחרת, המבוצעת על חשבון המדינה? או שמא זוהי דרך לבצע מפעלים חיוניים לצרכי המדינה, שאינם כדאיים מבחינה כלכלית גרידא? או אולי רק בלוף גדול — הסוואה מליצית לתרומות-סעד המוענקות לפועלים, שאין מה לעשות בהם? ואם כן — האם יש ערך כלשהו לעבודה זאת? כדי לקבל תשובה ממוקד ראשון לשאלות אלה, הצטרף ראש מערכת „העולם הזה“ בעצמו למחנה פועלי-הדחק, שוחח עמם כשעת העבודה המשותפת, ראיין מומחים לענייני עבודה וכלכלה ואת דוברי משרד העבודה. במאמר זה, השלישי והאחרון בסדרה, הוא מגיש את מסקנותיו מנסיונו האישי ומשורת פגישותיו.

— זאת שלום כהן —

לא היה כמעט אדם אחד, עמו שוחחתי בעניין זה, שלא הביע את הדעה כי עבודת הדחק אינן תופעה גורמלית. לא מבחינה חברתית, לא מבחינה נפשית ובוודאי לא מבחינה כלכלית. אולם עבודת הדחק הן בכל זאת תופעה טבעית. כי מקורן — הכלכלה הישראלית — הוא בלתי-גורמלי. אין זו כלכלה יוצרת, המקיימת את האומה מתוצרת עבודתה. זוהי כלכלה נתמכת, היונקת את סביבתה של מקורות-החץ, והבנויה כולה מסביב לתפקיד אחד: לחלק באורח מוסכם את הכספים המגיעים מחוץ-לארץ.

במסטר החלוקה, נתנים מן הורם החיוני אותם הקרובים ביותר למקום הכספים. פועלי הדחק הם שכבת האוכלוסיה המרוחקת ביותר מן הקערה, לכן מגיעים אליהם רק פירווי הסעודה. לפירווי אלה קוראים „עבודות-דחק“ והם מספקים בדיוק כדי שמקבליהם לא יגחעו ברעב או יתפרצו בזעם נגד הזוכים למנה גדולה יותר של העוגה הכלכלית. אפשר להרים את הידיים באוש ולומר: כל עוד לא ישתנה המשטר הכלכלי, אין מה

לעשות; המצב ימשך ממילא כפי שהוא. אולם המצב כפי שהוא אינו משביע רצונו של איש: המדינה מוציאה עשרות מיליוני לירות מבלי לקבל את תמורתן המלאה, ואילו העובדים עצמם מלאי התמרמרות בהיותם בטוחים כי מרמים אותם ודורשים מהם מאמץ שאינם חייבים לשאת בו. התפרצויות-הזעם והסגנות „לחם עבודה“, אשר כה מבקשים למנען, מתקיימות בכל זאת, כפי שמוכיחה התמונה העליונה בעמוד זה.

האבטלה אינה המצאה הישראלית. גם בכלכלה היעילה והבריאה ביותר מסתובבים פועלים מחוסרי-עבודה: פועלים עונתיים, ימאים שירדו מאניה אחת ומחכים בתוף לסידור באניה אחרת. בארצות-הברית, למשל, הודיע משרד העבודה בשבוע שעבר, כי 4.749 מיליון פועלים רשומים כמחוסרי-עבודה, שהם 6.1% מכוח-העבודה הכללי במדינה. בארצות בעלות כלכלה יציבה ביותר, שאינן רגישות בדרך כלל לזעזועים קיצוניים, נחשב ממוצע האבטלה הרצוי כ-4%. מובטלים אלה אינם גודעים ברעב. לרוב, קיימת קרן ביטוח נגד אבטלה. כל פועל מפריש במשך השנים אחוז מסוים משכרו, המעביד והממשלה מוסיפים סכום מקופותיהם, ומקרן זו משלמים גימלה לפועל המובטל.

מה מצב האבטלה בישראל? לפי הסטטיסטיקה הרשית, רשומים בלשכות כיום כ-40 אלף דורשי עבודה. אולם אלה אינם מובטלים עונתיים או פועלים הנמצאים באבטלה זמנית, בין עבודה אחת לשניה. בתלקם הגדול, אלה אנשים אשר טרם עבדו כלל ואשר רק לפני זמן קצר הצטרפו למחנה העובדים בארץ. זהו ההבדל היסודי בין בעיית-האבטלה של ישראל לבין זו הקיימת במרבית ארצות העולם: הבעיה בישראל נוצרת בעיקר עקב העליה ההמונית. לפי מספרי משרד-העבודה מסתבר, שאילו היתה נפסקת העליה למשך שמונה שנים, לא היה נותר בארץ מובטל אחד שאי-אפשר להציע לו תעסוקה. כוח-הקליטה של המשק גדל מדי שנה ב-4%, שהם כ-25 או 30 אלף עובדים, ואילו מספר דורשי-העבודה שיתחסף בשנה זאת, למשל, יגיע לסביבות 22 אלף.

כלומר: קיימים כיום כ-35 אלף מחוסרי עבודה, בעיקר בגלל העליה ההמונית, שאין בכוחו של המשק לקלוט אותם. אילו נמצא, באורח פלא, מקור תעסוקה לאותם מובטלים, או אפילו לחלק גדול מהם, היה הגידול הטבעי של המשק מסוגל לקלוט מדי שנה את תוספת העובדים שתיווצר עקב התקדמות הגילים בארץ והתחספות עולים חדשים.

בפני קברניטי הכלכלה הישראלית, עמדה בראשית העליה ההמונית אפשרות פשוטה. הם יכלו לומר: „נהיה ככל המדינות. כל מי שאין באפשרות המשק לספק לו עבודה, יקבל תשלום מינימלי לפרנסתו, מעין ביטוח נגד אבטלה. כאשר יתפתח המשק במרוצת השנים ויוכל לספק לו עבודה, יופסק המענק.“ אולם אפשרות זו היתה מנוגדת לחלוטין לכל המסורת הציונית, אותה מסורת של תורת העבודה שנושמה בראש עקרונותיו של הישוב העברי. כפי שהגדירה זאת השבוע אישיות במערכת הכלכלה: „א. ד. גורדון ובר בורוכוב לא הסכימו שנתן את העולים לבטלה נתמכת.“ רבבות העולים הצטופפו והלכו במחנות, הערים והכ-

